

PTUJSKI LIST

Politično gospodarski tednik.

Stane:

Za celo leto K 15—
za pol leta 7'50—
za četrt leta 3'60—
za 1 mesec 1'20—
Posamezna številka 30 vin.

Uredništvo in upravnništvo je v
Ptuju, hiša zdravnika dr. Štuhca.

Rokopisi se ne vrnejo.

Telefon št.

Štev. 1

Ptuj, 6. aprila 1919

I. letnik

Ptuj, 5. aprila 1919.

Pred izbruhom svetovne vojne so imeli poedinci v rokah odločitev vojne in miru. Vlada in njih svetovalci, državniki in diplomati so imeli ono s sedmimi pečati zapечатeno knjigo, v kateri se je pisala usoda narodom, ne da bi bili ti smeli pogledati v njo. Milijoni človeških življenj, obstoj in propast celih držav in narodov so bili izročeni volji posameznikov, ki so bili tudi ljudje, kakor mi, navadni zemljani, napakam podvrženi in zmotam in strastem. Nadutost, brezvestnost, pohlep in slične čedne nečednosti so vladale po tajnih državnih kabinetih in rodile so slednjič vse grozote strašne vojske z vsemi njenimi krutimi posledicami. Nihče ni prašal ljudskih mas po njih mnenju v času, ko se je odločevala usoda Evrope. Udane hlapčevskemu bizantinizmu ali bolestnemu šovinizmu so se uklonile mase molohu vojski in v stotisočih so drle v njeno nenasitno žrelo.

Toda v dobi morije so padle narodom luskinе z oči. Mase in posamezniki so se začeli zanimati za razvoj dogodkov na svetovni pozornici; zraslo jim je v dneh bridkosti in trpljenja spoznanje, da imajo sami odlo-

čevati o svoji usodi, da niso mrtva kolesca v velikem, kompliciranem državnem stroju, ki ga gonijo drugi.

In tedaj je zavišalo po vsej Evropi in še dalje preko njenih mej. Jeli so se drobiti lanci, ki so vezali narode, zrušile so se fronte, prestalo je klanje. Prvi žarek svobode je posvetil. Iz Rusije je posvetil, iz zemlje najhujšega tlačanstva, ki mu je bil vzrok kruti carizem, od glorijske božanstva obžarjen. Padlo je to božanstvo in za njim njegova vredna brata v nekdanjih centralnih državah. Tudi nas Slovence je bil zgrabil ta vihar. Rodil je tudi nam zlato svobodo in naš stoletni san se je blizal uresničenju.

A vihra, ki je zavela iz Rusije, vsebuje sile, ki danes še izvečine spe, a grozijo izbruhniti in preplaviti svet. Gibanje, ki ga danes opažamo pri vseh narodih, ne samo pri premaganih in ponižanih, ampak tudi pri zmagalcih, hoče postati, kakor je videti, socialno gibanje na veliko, ki bo do dna preustrojilo človeško družbo. Nove socialne borbe stoje na videzu, svetovna tragedija še ni končana; v krvi se bo kopal morda novi svetovni prevrat. Treba, da se pripravimo naj, saj je že tudi ob naše meje butnil njegov silni val. V dneh bolestne negotovosti

in nervoznega pričakovanja živimo. Saj se odloča danes naša usoda v Parizu. „Biti ali ne biti — to je prašanje.“ Laški imperijalizem nas požira, nemška okrutnost in lakomnost nam grize v živo, boljševizem dviga glavo. Zato nam mora zrasti odporna sila v nedogled. Ne notranjih bojov, ne strankarskih strasti, ne cepljenja moči! Dvigajmo v narodu politično moralnost! Učimo ga, da bo razumel ne samo svojega, ampak tudi svetovni položaj, da bo sledil dogodkom izven svojih mej, da bo vedel, česa se mu je treba ogibati in kaj storiti, da se ne vtopimo v vseobčnem požaru. K politični zrelosti navajajmo ljudstvo, k vsestranskemu delu in izobrazbi ga vodimo. Naučimo se potrpežljivosti v današnjih težkih dneh, ko pravzaprav želedec daje direktivo socialnemu gibanju! Za mnogo gre — delati velja!

Svobodna trgovina.

Službene novine v Belgradu prinašajo v števil. 24 od 27. marca t. l. glede svobodne trgovine naredbo, ki jo je izdal ministerski svet na predlog ministra za trgovino in in-

Mati.

Dramatično društvo v Ptujju dela. V kratkem času dobrih dveh mesecev je postavilo na oder Desetega brata, Legionarje, šaljivko „Pri belem konjičku“ in v sredo, 2. aprila Meškovo dramatsko sliko „Mati“. S tihim nezaupanjem in s skrito bojznijo smo pričakovali zadnje prireditve. A danes z veseljem pribijemo, da je bila naša skrb nepotrebna. Igra je uspela nad vse dobro. Radi čestitamo dramatičnemu društvu in igralcem ob izredno povoljnem uspehu.

„Mati“ je visoka pesem ljubezni — do domače grude, do revne in vendar tako bogate slovenske zemlje, od tujcev teptane, od lastnih sinov omalovaževane. Pokazati hoče razjedajoči upliv sovražne tujine, ki s svojim lažibleskom odvrta srca naših mladih od matere domovine in daje bednemu narodu kamen za kruh. Doma je uteha in mir in ljubezen; doma zraste možu moč dela in le, kdor „stoji krepko na domačih tleh, kdor je sam vkopan v svojo domovino do vratu“, bo do kraja izpolnil nalogo, ki mu jo je zarisala življenja trnjeva pot. Kdor ne ljubi s slehrnim srčnim utripom rodne grude, je list v vetru, izgubljen brezdomovinec in vagabund, sebi v nadlogo, domovini v kvar.

Dramatsko sliko imenuje Meško svoje delo, S to oznako prizna sam, da ni mislil ustvariti drame, ki naj v dramatično zapletenih in stopnjevanih zgodah odgovarja vsem zahtevam strumnega dramskega sestava. Od tod tudi tuintam vse predolgi dialogi, mestoma v neskončnost razblinjeni. Delo se krasno čita, saj je napisano iz globoko čuteče duše in s pesniškim zanosom; ali na odru stopijo včasih na plan enolične ravni brez blagodejnega vzvišja.

Te vrste drame so igralcem trd oreh. Zahtevajo posebno spretno igranje, gladkih kretanj, živahnega dialoga. Vse to so naši igralci zadeli skoro brez izjeme prav dobro. V Materiji vendar slednjič padla mučna nesigurnost prejšnjih predstav, ki je imela izvor v prepo- vršno naštudiranih vlogah in v scenični neorijentiranosti. Zato je bila v igri mogoča poglobitev; ta je ustvarila duševni kontakt med odrom in gledalcem.

Gdč. Lukner je priznana igralka. Igrala je ulogo ljubeče matere, ki živi samo za srečo svojih otrok in ki jo stre njih žalostna usoda, s popolnim umevanjem in neprisiljeno naravnostjo.

Ulogi Milana in Ivana sta bila v rokah g. Ramšaka in Kristofa. Prvi je pokazal, da se nismo motili v svoji sodbi, da so zanj primerne le resne, nikakor pa ne komične vloge. Njegov Milan je bil res po značaju mehak in nestalen umetnik, ki ga je študij v tujini izneveril materi domovini, da se mu je zdela majhna in smešna in nevredna ljubezni. V sceni, kjer se nesrečni mladenič po dneh bridkega trpljenja vrne domu v naročje, telesno bolan in duševno strtl, da umre na domači zemlji, se je g. Ramšak mestoma povzpел do tragične višine. Ima tudi glas v oblasti. In to znači mnogo. Samo kretnja mu včasih odpove.

G. Kristof je od vseh ulog, v katerih smo ga videli dozdaj, pogodil Ivana najbolje. Mladostna navdušenost, visokoletne sanje, ljubav do svojih in do doma, zla usoda, temni obup, krepka odločnost, ki ga tera v daljni svet — cela vrsta pretresljivih momentov in globoko učinkujočih čustev, ki jih je g. Kristof podal delikatno in s finim taktom.

Ga. Izvolski nam je v ulogi Tinke odkrila prav lep igralski dar. Mlado dekle, ki mu je bridka prevara v ljubezni vtisnila pečat resnosti na čelo, gorka ljubezen do matere, bratov in rejenke, odkritosrčna narodna za-

vednost in ljubav do doma, vse to je v gospé Izvolski prišlo do popolne veljave.

Za Silvo bi ne mogli skoro najti boljše predstavljalko od g. Gabrove. Kipeče živahni temperament, nenavadna sigurnost, ki daleč presega obično diletantstvo in pa efektna poraba besede in geste zaslužijo vso hvalo. Ciganska kri vre Silvi po žilah in jo vabi na cesto, v nedogledno daljo. Srce jo vleče k Milanu, umetniku — brezdomovincu, a strast jo vrže v naročje ciganu, sorodnemu ji po krvi in cesti in šumi. Na eni strani čut hvaležnosti do rednikov, na drugi pohlep po prostosti ciganski. Globok konflikt, ki ga je ga. Gabrova mojstersko izdelala. Isto velja o njeni igri v zadnjem dejanju, kjer se vrne v hišo svoje rednice po letih neizmerne trpljenja in grenkega razočaranja.

Župnik g. Žmaherja je bil simpatičen gospod in dobro igran. Samo tuintam za spoznanje premonoton.

G. Muršec bi bil storil prav, če bi bil neznačajnost in podlost, kratka intrigo Križnikovo krepkeje podčrtal.

Šandor je bil v osebi g. dr. Horvata elegantni, strastni cigan, kakor si ga želi pisatelj. Rešil je svojo nalogo prav dobro. Samo preglasen je bil. Tudi v pritajenem sikanju se izraža strast.

In gdč. Haladeja? Ploskanje pri odprti sceni ji bodi dokaz, da je njega igra našla odmeva v gledalcih. Blebetavost Tržanke in njen sigurni nastop sta bila tako naravna, da bi se gospodični morda zamerili, če bi to — naravnost preveč pohvalili.

Stvar režije bi bila, da opozori pri vajah na nekatere nekorektnosti n. pr., da naj ne sedi igralec, v tem ko mu igralka stoji govori in par drugih malenkosti.

Večer je bil res lep. Želimo, da bi nam dramatično društvo dalo še večkrat priliko videti prireditve enakih kvalitet, kakor je bila „Mati.“ — ré.

dustrijo. Določbe te naredbe so v bistvu sledeče:

1. trgovina je v kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev popolnoma prosta v notranjem prometu;

2. izvzeti so le predmeti, podvrženi monopolu in oni, glede katerih odloči to izrečno ministerski svet. Za sedaj spadajo med te predmete: petrolej, duhan, cigaretni papir, mineralna voda, vžigalice, sladkor;

3. prenos blaga med posameznimi pokrajinami je popolnoma svoboden in pokrajinske oblasti niso upravičene delati ovire temu prostemu prometu;

4. izvoz blaga preko demarkacijske črte in nevtralne države se urejuje do zaključenja miru od centralne vlade v interesu celote in po načelih, ki jih smatra centralna vlada za promet pri ministrstvu trgovine in industrije in za sovražne države po odobrenju ministerskega sveta kot primerna.

Imamo torej prost promet, prosto trgovino v celi državi. Kaj je bila prva posledica te proste trgovine v našem okraju? Zaprta se je cela vrsta pekarij, ker se nam ne dovaža več moka in povsod — navijanje cen. Poprej je imelo naše revno ljudstvo vsaj še malo kruha, sedaj pa še tega ne bo, ker ne dobivamo od nikoder moke. V časopisih pa razglašajo naši vojni dobičkarji, da imajo na prodaj cele vagone moke, žita, fižola i. t. d. seveda po velikanskih cenah, katerih ne zmore naš revni človek. Za naš okraj je še posebna nesreča, da ponujajo posamezni spekulanti žito in moko izven okraja in to javno po časopisih tako, da mora biti naša vlada prepričana, da je v okraju vsega več, kakor dovolj. V resnici pa strda viničar v Halozah in strda ljudstvo v rogaškem okraju. Če je že trgovina prosta, potem mora vlada tudi z vso odločnostjo nastopiti proti navijanju cen in mora država skrbeti za prehrano bednega ljudstva. Žalibog imamo utis, da se je vlada do sedaj veliko preveč ozirala na koristi vojnih dobičkarjev, ki so si napolnili žepe že v vojni, pa jih hočejo polniti še naprej in še v večji meri. Dokler vlada ne doseže, da se znižajo cene blagu, tako dolgo ne bo postala priljubljena in ne bo konca zabavljanju. In če vlada sedaj ob prosti trgovini ne bo skrbela za redno in dobro prehrano naših ljudi, se bo razpaslo boljševisko razpoloženje, pred katerim nas Bog obvaruj.

Gospodarstvo.

4. aprila 1919.

Bil sem še doma. Očetu so poginile vse svinje. Zima brez zabele. Pride drugo poletje. Svinje začno vnovič cepati. Vse so poskusili, kar je kdo svetoval; drnino, bezgovo listje in hrenovo, slive in goveje govno so navezavali bolnikom. Vliвали so jim olja s smodnikom in brez njega. Najboljša je bila še ilovica z jesihom, samo skozi votli kamen niso polivali svinj; svetoval pa je nekdo tudi to. Pomagalo ni nič, padle so vse do dveh praseta. Čez teden dni je prišel živinozdravnik in je cepil onidve praseta. Ti sta potem tvorili podlago za novo rejo. Tedaj je začel oče verjeti, da je res cepljenje nekaj vredno in odslej pusti vsako leto cepiti in svinje mu ostanejo. Meni ni hotel verjeti, ko sem mu cepljenje priporočal; zvedel sem bil to iz časopisov; potem je tudi izprevidel, da nasekavanje ušes in rezanje repa le nič ne pomaga. Led je bil prebit, oče se je začel baviti z „novotarijami.“ Navedel sem to kot primer, kako si naš kmet še dandanes sam krade denar iz žepa, največkrat le radi nevednosti. Štedi mnogokrat na nepravem mestu, medtem ko mu izpodleti v večjem obsegu na drugi strani baš radi štednje. Šola nudi prvi pouk in temelje, na katere mora potem vsakdo sam zidati dalje. To delo se vrši s časopisom, knjigo in poskusi. Časopis je kolikor toliko že razširjen, to pa bolj vsled novic nego radi svojega pravega namena. Knjiga in poskusi stanejo, a dajo se izvesti v skupnosti, v organizaciji. Najboljša

podlaga temu je združništvo. Ne mislim pri tem toliko na politične organizacije, kakor gospodarske. Vsi sloji se organizirajo, le kmet je zaostal. Zadnji čas je, da se zdrami, ker drugače ga bodo organizirano delavstvo in drugi sloji v socialni borbi pritiskali k steni. Pri tem ima vsakdo dvojni dobiček. Samouk in napredek se širi in na drugi strani pride mnenje v skupnosti do veljave. Poznam služaje, da so kmetijske podružnice dosegle podaljšanje roka za rekurz pri dohodninskem davku za svoj okoliš, v tem ko bi tega posameznik ne bil dosegel. Tako si je vsak posamezni član prihranil pot na pristojna oblastva; romal je le kos pisanega papirja; brez tega bi doseglo odposlanstvo dveh, treh isto. Predvsem se morajo povsod ustanavljati kmetijske podružnice. Pri tem se pač ne sme posameznik prašati, kako korist bo imel. To bi imel gotovo, a sama ne bo prišla, zahtevati jo mora. Že list „Kmetovalec“, ki ga dobi vsak ud kmetijskih podružnic, je kmetu velik dobiček. Toliko časa se zmirom najde, da se prebere vsakih 14 dni teh 10 strani, ki nudijo mnogo novega. Že v samih prasnijih in odgovorih d bi pojasnila za marsikaj, kar bi ga drugače stalo denar pri odvetniku. Podružnice dobavljajo blago, n. pr. umetni gnoj in semenje v skupnem; pripelje ga eden ali dva voza, člani ga dobijo v vasi in si prihranijo dolga pota po mestih; v tem pa se vrši doma delo, ki bi drugače ostalo neopravljeno. Neprijetno barantanje s trgovcem in morebitna izguba odpade. Dosedaj je bilo vodstvo naših kmečkih gospodarskih organizacij navadno v rokah nekmetovalcev, meščanov obrtnikov, grajščakov itd. Ti so delali, kakor ji njim kazalo, na kmeta se niso ozirali. Odslej mora biti to drugače; svoje organizacije moramo voditi sami tako, kakor so nam potrebne. Naša naloga in zahteva bodi kmetijska podružnica v vsakem malo večjem kraju. Ude zbirajmo od kmeta do kmeta. Pri tem pa mora izginiti naša grda navada, da smo sosedu le nasprotni, da vidimo v njem le človeka, ki mu moramo škoditi. Najbolj sem se sramoval, ko sem med vojno videl in slišal toliko ovadeb zoper svoje sotrpine. Vsi trpimo enako. Ne večajmo si trpljenja še sami. Moj poziv velja vsem: Zdramimo, organizirajmo se najpoprej v kmetijskih podružnicah in drugo pride samo od sebe. Kmetovalec.

Prodajo telet bi morala vlada prepovedati, vsaj mesarjem. Godi se, da romajo najlepša teleta, ki bi bila izvrstna za plemo, v mesnico in kmet ne ve, kje bo jemal dorastek. Za meso so samo ona, ki niso sposobna za plemo in teh je tudi dovolj. Po občinah naj bi se sestavili odbori dveh do treh dobrih živinorejcev, ki bi vsako tele pregledali, predno bi smelo na prodaj. Kar je do brega plemenskega, se proda živinorejcu, ki želi kupiti za plemo. Drugače ne bomo prišli nikdar do prirastka. Lepo pa tudi ni, če kmetovalec za par papirnatih kronic rajši proda mesarju, nego tovarišu.

Konjerejska zadruga za pincgavce na Ptujju ima 13. aprila ob pol 10. uri dopoldne redni občni zbor za leto 1919. Dnevni red je: 1. odobrenje računov; 2. sprejem novih udov; 3. volitev odbora; 4. slučajnosti. Vabljeni so vsi konjerejci. Govorita g. Lešničar, tajnik „Zadružne zveže“ in živinozdravnik dr. Zavrnik o združništvu in napakah pri vzgoji žrebet in konj. Zbor se vrši v gornji dvorani „Nar. doma“ v Ptujju.

Živinorejski pododsek za Štajerskose je ustanovil tudi za naše kraje. Za nalogo si je nadel splošno povzdigo živinoreje, soodločitev v pasmah in premiranju ter nabavi pašnikov za mlade bike in junice. Predvsem se bo v slednjem potegoval za to, da dá država primerna posestva, ki se bodo odvzela nemškim baronom in grofom, za to na razpolago.

DOPISI.

Narodni svet v Ptujju je v svoji seji dne 1. aprila t. l. sklenil, da se z ozirom na ob-

stoječe razmere v ptujskem okraju ne razide, pač pa preustroji tako, da bo vršil v naprej posvetovalno in inicijativno narodno delo potom samoobrambe v korist državi posebno glede na ptujski sodni okraj. V Narodnem svetu se bodo družile vse stranke in skupnem delu, kakor so bile združene že doslej. Narodni svet hoče ščititi narodno posest, se potegovati za čiščenje našega narodnega življenja, za nacijonaliziranje narodnega gospodarstva v okraju. Pričakujemo, da mu bodo šle vse oblasti pri tem delu na roko. Narodni svet v Ptujju je ob prevratu varoval ptujski okraj pred polomom; rešil je za milijone narodnega blaga; pazil bo tudi dalje, da se vrednote za okraj ne pogube. Oblasti imajo glede na uporabo narodnega blaga gotovo najboljše namene, torej tudi ne bodo prezirale naših dobrih nasvetov, kako naj se to blago primerno porabi in ohrani okraju. V prvi vrsti bo naloga Narodnega sveta, da povzdigne ob vsaki priliki mogočno svoj glas, da ne pustimo sovražniku niti vasice, kjer biva slovenski rod, niti vasice, odkoder nas je Nemec z nasiljem ali z zvijačo izpodrinil, pa bodi ta vasica visoko gori na Korškem ali tam na Murskem polju. Slovenci smo močni dovolj, da tudi z lastno silo branim, kar je našega. Dela bo imel torej narodni svet še dovolj, želimo mu samo vsestranske podpore in popolnega uspeha.

Aretacija prof. Preindla. Deželna vlada v Ljubljani je odpustila iz službe četvorico ptujskih gimnazijskih profesorjev, med njimi prof. Preindla. Ta se je ob zapustitvi zavoda poslovil od svojih učencev Slovencev in Nemcev. Ob sklepu govora jih je pozval, naj zakličejo z njim: „Hoch Deutschland!“ Za ta vzklík ga je policijska oblast priprla. In kako se je aretacija izvršila? Niti opljuvali, niti obrcali, niti osuvali, niti potolkli ga nismo mi „nekulturni rovtarji.“ A kaj bi bil storil „kulturni“ Nemec v Gradcu z našim človekom, če bi se drznil v Nemški Avstriji zaklicati: „Živela Jugoslavija“? Vse, kar smo našli, bi mu prizadel v obilni meri in še več. Ne mislite, Nemci, da se obnašamo napram vam popustljivo, ker se čutimo slabe, o ne: svojega človečanstva se zavedamo svoje pravice in moči; zato ravnamo tako.

Ptujске trgovce in obrtnike opozarjamo, da so po obrtnem zakonu dolžni imeti napise nad svojimi trgovinami in obrtni. Na dan torej s slovenskimi napisi! Obrtna oblast naj pritisne na obrtnike in trgovce, da si omislijo napise. In ulični napisi?

Breg pri Ptujju. S 1. aprilom je stopila v življenje slovenska ljudska šola na Bregu. Nemški učitelji so vsi odslovljeni. Dosedanji nadučitelj bo obdržal vodstvo do sklepa šolskega leta. Nove slovenske moči so učiteljice gčne. Drobnič, Dular, Skrbinšek in učitelj g. Klenovšek. Padla je torej zopet ena ponemčevalna kovačnica v ptujskem okraju. Upamo, da bo kmalu tudi v mestnih šolah vlada napravila red.

Prodaja barak v ptujskem okraju. Čujejo se glasovi, da so se barake v ptujskem okraju že prodajale pod roko. To ni res. Dozdaj se ni prodala še nobena baraka. Prodaja se bo vršila po razglasu okrajnega glavarstva, ki se glasi: Vsem občinskim predstojnikom in okrajnim zastopom! Okrajno glavarstvo v Ptujju bode po naročilu komisije za stvarno demobilizacijo razprodalo več lesenih barak, ki so precejene z 500 do 5000 K. Razven barak se bodo oddali tudi stroji za leseno in čevljarsko tovarno po ceni, katero določi državni izvedenec. Okrajni zastopi, občine, domača podjetja, kmetje in drugi občani ptujškega političnega okraja, če niso prekupci, naj vložijo najdalje do 30. marca pisane prošnje na okrajno glavarstvo v Ptujju. Prošnje zasebnikov morajo biti opremljene z občinsko-uradnim potrdilom, da je nakup nameravan za lastno potrebo in ne za nadaljno prodajo. Vsa natančnejša pojasnila se dobi pri okrajnem glavarstvu v Ptujju, II. nadstropje, soba št. 1, ob sredah in petkih od 11—12 ure predpoldne.